

***Türk Soylulara Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarım Aracı
Olarak Atasözleri ve Deyimlerin Kullanımı:
Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Altın Köprü
Türkçe Öğretimi Ders Kitabı (B1 Seviyesi)***

Sibel BARCIN¹

Öz

Türkçe öğretiminde dil ve kültür bir bütünlük oluşturmaktadır. Türkçenin söz varlığını oluşturan atasözleri, deyimler, tekerlemeler, bilmeceler vb. kalıplaşmış ifadeler ile kültür aktarımı büyük ölçüde sağlanmaktadır. Bu çalışmada, Türkçe öğretiminde atasözleri ve deyimlerin kültür aktarımındaki rolü vurgulanmaktadır. Ders kitapları hedef dilin kültürü ile öğrenci arasında bir bağ kurmaktadır. Bu amaçla “Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı (B1 Seviyesi)” atasözleri ve deyimlerin kullanımı bakımından değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Çalışmada öncelikle dil-kültür ilişkisine yer verilmiştir. İkinci bölümde ise “Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı (B1 Seviyesi)” kültür aktarımı olarak atasözleri ve deyimlerin kullanımı bakımından incelenmiş ve tablo hâlinde gösterilmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda söz varlığı açısından yabancı dil olarak Türkçe öğretimi çalışmalarına bu çalışmanın yararlı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dil ve Kültür Aktarımı, Söz Varlığı, Atasözleri, Deyimler

¹ Okutman, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu Türkiye Türkçesi Öğretimi Bölümü sibelbarcin@windowslive.com

The Use of Proverbs and Idioms as a Tool of Transferring Culture in Teaching Turkish Language to Turkic Peoples: Kirgiz-Turkish Manas University Golden Bridge Turkish Teaching Course Book (B1 level)

Abstract

Language and culture constitute a whole in teaching language. The proverbs, idioms, tongue twisters, riddles and stereotyped expressions transfer the culture of a language to a great extent. This study emphasizes the role of proverbs and idioms in teaching Turkish culture and the language. The textbooks link the culture of the learned language with the student. For this purpose, “The Golden Bridge Turkish Teaching Course Book” (B1 level) is evaluated with respect to the use of proverbs and idioms. The qualitative research method was used in this study. The first part of the study primarily deals with the relations between the language and culture. In the second part, “The Golden Bridge Turkish Teaching Course Book (B1 level)” is examined with respect to the use of proverbs and idioms in terms of transferring culture and the results are shown in a table. Following the given table, the findings and interpretations are concluded and the results and recommendations are provided. It is assumed that this study will be useful in teaching Turkish language as a foreign language.

Keywords: *Transfer of Language and Culture, Vocabulary, Proverbs, Idioms*

Giriş

Dil ve Kültür

Türkçe öğretiminde dil ve kültür bir bütünlük oluşturmaktadır. Ders ortamında hedef dilin sadece gramer yapıları öğretilmez aynı zamanda hedef dilin söz varlığını oluşturan kültür aktarımı gerçekleştirilir. Kültür aktarımının içerisinde atasözleri, deyimler, bilmeceler, tekerlemeler vb. kalıplaşmış sözler de girmektedir. Atasözleri ve deyimler bir milletin hayata nasıl baktığını gösteren bir pencere, yüzyıllardır hafızasında biriktirdiği değerli taşır ve Türkçenin temel söz varlığını oluşturarak günümüze kadar gelmiştir.

İnsanın kendi yaşamı için yarattığı her şey, dil sayesinde elde edilmiştir. İnsanın ortaya koyduğu tüm eserler, bir başka deyişle tüm kültürel etkinlikler, insanların birbirleriyle karşılıklı etkileşim ve iletişim hâlinde çalışarak gerçekleştirildikleri için, içinde dilin yer almadığı tek bir kültür ürünü yoktur. Dil becerisi, kültürün temel taşıdır (Aytekin Ö., 2009: 7).

Kültür, bir milletin kendisinin yarattığı anlamlardan ortaya çıkan bir bakış ve ruhtur. Bir millet bu bakış ile yaşadıklarını deneyimler, yorumlar ve dönüştürür. Bu durum milletten millete değişir.

Kültürün en önemli koruyucusu ve aktarıcısının dil olduğu bilinen bir gerçektir. Bir milletin tarihini o milletin müziği, edebiyatı, bilimsel birikimi vs. belirler. Bütün bu ortak değerlerin gelecek kuşaklara taşınması rolünü üstlenen araç dildir. Bu açıdan bakıldığında dilin kültürden ayrılmaz bir parça olduğu ve kültürümüzün, dil sayesinde varlığını devam ettirdiği söylenebilir. Bu gerçeklikten yola çıkılarak toplumun kültürü ile dili arasında önemli bir bağ ve birbirlerinin şekillendiricisi olduğu söylenebilir. Dolayısıyla her farklı dil farklı bir kültür demektir (Elbir ve Aka, 2015: 375).

Açık ve Demir'e göre (2011: 54) dil, bir milletin özelliklerini en iyi açıklayandır ve toplumun özellikleri dil ile birleşerek kültürün bir yansıtıcısı olur. Biri olmadan diğersinin varlığı düşünölemeyeceği gibi kültürün aktarılması da dil ile gerçekleşir.

Toplum ve kültürde ne varsa dilde ifadesini bulur. Kültürün gelişmesiyle dil, dilin gelişmesiyle kültür gelişir ve zenginleşir. Kültürü inceleyerek dilin ne büyük bir "mucize" olduğu; dil mucizesini inceleyerek kültürün insan üzerindeki etkileri ve sonuçları anlaşılabilir (Pehlivan, 2007: 7).

Her dil dünyayı farklı bir perspektifle algılar. Dolayısıyla, yabancı dil öğrenmeye başlayan bireyin ilk deneyimi; kendi kültürüyle hedef kültür arasındaki benzerlikler, farklı düşünüş ve yaşam biçimleridir. Bu deneyim sonucunda birey dünyayı yeni bir bakış açısıyla anlama ve anlamdırma yetisi kazanır (Yiğit ve Arslan, 2014: 3).

Akpınar'a göre (2010: 50-51) birey ait olduğu toplumun kültürünü önce ailesinden sonra yakın çevresinden ana dili aracılığıyla öğrenir ve kültürlenme süreci okul ortamında devam eder. Bu yüzden Türkçe derslerinde öğrencilere kazandırılacak davranışlar çok iyi belirlenmelidir. Seçilecek okuma metinlerinden, düzenlenen etkinliklere ve kullanılacak araç-gereçlere kadar her şey öğrencinin kültürlenmesine yönelik olarak hazırlanmalıdır.

Kültürler arası bildirişimde en önemli amaç, farklı kültüre sahip bireyler arasında yeterli ve etkili bir bildirişim sağlamaktır. Tam olarak etkili bir bildirişimin sağlanması, ilişki içinde bulunan farklı kültüre sahip olan bireylerin birbirini anlaması ve alışveriş içinde olması gerekmektedir (Bölükbaş ve Keskin, 2010: 226).

İnsanoğlu, var olduğu günden bugüne kadar tek başına yaşamamış, toplum olarak varlığını sürdürmüştür. İnsan toplum denilen grubun bir üyesi olarak kültürü oluşturmuştur. Gerek kültürü oluşturma sürecinde gerekse kendisinden sonra gelen kuşaklara bu kültürün aktarılmasında en önemli rol iletişimidir. İletişim ve kültürün yakın ilişkisi yabancı dil öğretiminde de önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Özellikle günümüzde kültür aktarımının en önemli araçlarından olan yabancı dil ders kitapları aracılığıyla öğrencilerde kültürlerarası farkındalık oluşturularak iletişim becerilerinin gelişmesi öngörülmektedir (İşcan ve Yassıtaş, 2018: 49).

Dil açısından gelişen, değişen kişi kültür açısından da gelişir ve değişir. Birey dil ile ilgili kullandığı, öğrendiği her bir dil ögesiyle kültürel değerlerine bir yenisini ekler. Yani bir bireyin öğrendiği dili geliştikçe o dilin konuşulduğu bölge ile ilgili kültürü, kültürü geliştikçe dili gelişir. Her ikisi de birbirinden üstün değildir. İkisi arasında kuvvetli bir bağ bulunmaktadır (İşci, 2012: 31).

Yabancı dil derslerinin öğrenciler tarafından kolayca öğrenilmesi, öğretimin zevkli ve ilgi çekici olabilmesi için öğretilen yabancı dilin kültürüne ait öğelerin aktarımı son derece önemlidir (Er, 2006: 4).

Bulut'a göre (2013: 564) atasözleri ve deyimler dilin önemli anlatım seçenekleridir ve toplumun sosyal ve kültürel değerlerini yansıtır. Bulut, atasözleri ve deyimlerin aktarım olarak kullanılmasının faydalarını da şu sözlerle belirtmiştir: Birey Türkçeyi bilinçli, düzgün, sade, anlaşılır bir şekilde kullanabilir, Türk ve dünya edebiyatında önemli yer edinmiş olan ürünleri tanıyabilir, Türk kültürünü daha kolay benimseyebilir.

Boylu'ya göre (2014: 20) dil öğretimi kelime veya dil bilgisi öğretimi değil aynı zamanda o dilin içinde geliştiği kültürün de öğretimidir. Hem yabancı dil öğretiminde hem de Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültür öğretimi üzerinde önemle durulması gerekir.

Kutlu'ya göre (2014: 700) kültür unsurları ile beceriler harmanlanarak verilirse ders daha ilgi çekici hâle gelebilir. Dinleme becerisinde verilecek bir tanıtım metninde kullanılacak kültürel unsurun hem kaynak kültür hem de hedef kültürün ortak özelliklerini kapsaması hâlinde öğrencinin derse karşı ilgi ve alakası üst düzey olabilir.

Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi üzerine hazırlanan kitaplar sadece dil becerisi kazandırmayı hedeflemez aynı zamanda Türk kültürüne ait değerleri, yaşam biçimlerini, bireylerin bir olaya bakışını, tutumunu öğretir ve kültürün taşıyıcılığını yapar. Buradan hareketle metinler titiz bir çalışma ile seçilmeli ya da oluşturulmalıdır. Böylece okuma, dinleme, yazma ve konuşma temel dil becerilerinin öğretimine ve kültür aktarımına katkıda bulunulabilir.

Kalıp sözler, toplumlara ait geleneksel yapıyı ve o dilin konuşulduğu toplumun sosyal, kültürel, tarihsel varlığının birer yansıması olduğu için dil öğretim sürecinde, kültür aktarımının önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Çünkü Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bir bireyin kalıp sözleri kavrayıp kullanabilmesi, Türkçe ile birlikte Türk kültürünü de öğrendiği anlamına gelmektedir (Boylu ve Başar, 2018: 33).

Kültür ve eğitim açısından atasözleri önemlidir. Kendi değerlerini gelecek kuşaklara aktarmanın yolu eğitimden geçer. Bu bağlamda atasözleri önemli bir vazifeyi yerine getirir (Keklik, 2015: 34).

Yöntem

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemi olan doküman analizi ile ele alınmış ve bu araştırma verileri bu yolla toplanmıştır. Yılmaz ve Şimşek'in de belirttiği gibi doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerdir. Nitel araştırmada doküman incelemesi hem bir veri toplama yöntemi olabilir hem de diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte kullanılabilir (Akt. İşcan ve Yassıtaş, 2018: 55). Bu çalışmada doküman analizi olarak “Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı (B1 Seviyesi)” incelenmiştir.

Sınırlılıklar

Çalışma, “Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı (B1 Seviyesi)” ile sınırlıdır.

Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabındaki (B1 Seviyesi) Atasözleri ve Deyimlerin Kullanımına Ait Bulgular

Dil öğretiminde kültür aktarımının en önemli kaynağı ders kitaplarıdır. Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metnine göre; başlangıç olarak A1 ve A2, orta düzey olarak B1 ve B2, ileri düzey olarak C1 ve C2 seviyeleri belirlenmiştir. Altın Köprü Türkçe öğretimi ders kitapları da bu düzeylere göre oluşturulmuştur.

Öğrencilerin istenilen dil becerilerini edinmelerinde ders kitaplarının kolay ulaşılabilir olması, tüm öğrenciler tarafından yaygın bir şekilde kullanılması, tema ve konulara uygun metinlerden oluşması, öğrenci seviyesine uygunluğu, görsel özelliği, öğrenci çalışma kitabıyla uyumu ve ölçme değerlendirme bölümleriyle önemi daha da artmaktadır (Toprak, 2011: 13).

Bu çalışmada, “Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı (B1 Seviyesi)” atasözleri ve deyimlerin kullanımı bakımından ele alınmıştır. Tablo hazırlanırken Kutlu'nun (2014: 697-710) çalışmasından yararlanılmıştır.

Altın Köprü Türkçe öğretimi ders kitabında (B1 seviyesi) altı tema ve bu altı temanın dörder alt ögesi bulunmaktadır.

Tablo 1: Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabına (B1 seviyesi) Ait Temalar

1.Kutlu Olsun!	2.Her Şeyin Başı Sağlık	3.Medya	4.Sayıların Dili	5.Hayaller	6.Eğitim
1.1.Bayramlar	2.1.Geçmiş Olsun	3.1.İletişim Araçları	4.1.Sayıların Dünyası	5.1.Rüyalar Gerçek Olsa	6.1.Herkes İçin Eğitim
1.2.Özel Günler	2.2.Sağlık Olsun	3.2.Kumanda Nerede?	4.2.Para, Para, Para!	5.2.Keşke	6.2.Yaşam Boyu Öğrenme
1.3.Festivaller	2.3.Alternatif Tıp	3.3.Sosyal Medya	4.3.Şansınız Bol Olsun	5.3.Kalıp Sözler	6.3.Öğrenmenin Yaşı Yok
1.4. Alıştırmalar	2.4. Alıştırmalar	3.4. Alıştırmalar	4.4. Alıştırmalar	5.4. Alıştırmalar	6.4. Alıştırmalar

Tablo 2: Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabındaki (B1 Seviyesi) Atasözleri ve Deyimlerin Kullanım Tablosu

Kültür Aktarımı Olarak Atasözleri ve Deyimlerin Kullanımı	Sayfa Numarası
içi içine sığma-	B1-9
göz gezdir-, hâl hatır sor-, (bir şeye) deli ol-, umrunda olma-	B1-10
bir araya gel-	B1-13
dile getir-	B1-14
yemeden içmeden kesil-, derdine derman bul-, iyi gel-	B1-16
(bir kimseye, bir şeye) ihtiyaç duy-	B1-20
dört gözle bekle-, heyecana kapıl-	B1-21
kabul gör-, elde et-	B1-22
üstesinden gel-	B1-23
hayata atıl-	B1-25
hasta et-, şifayı kap-, ilaç gibi gel-	B1-26
kaleme al-, para kopar-, yatağa düş-, mirasa kon-, maskesini düşür-, kulak as-, kulak ardı et-	B1-27
kendine gel-	B1-28
Kurda sormuşlar “Neden boynun kalın?” diye. “Kendi işimi kendim görürüm de ondan.” demiş.	B1-28
(biri) hava al-, (kulağı) ağır işit-, kendini dev aynasında gör-, kendini yiyip bitir-, kendini kaybet-	B1-29
öksüz oğlan (çocuk) göbeğini kendi keser	B1-29
karar al-, ağırına git-, anlayış göster-	B1-30
çaresiz kal-, baş göster-, ilgi gör-	B1-32
(birinin) başına dikil-	B1-36
kendi göbeğini kendi kes-, kendi kendine gelin güveyi ol-, kendi kendini ye-, kendi yağıyla kavrul-, kendini bir şey san-	B1-37
yerinde durama-, yüzü gül-	B1-38
gerçek yüzünü göster-	B1-39
göz at-	B1-43

ilham al-, birbirine kat-	B1-44
birbirine gir-, aralarından su sızma-, ayrı düş-, parmak bas-, altını çiz-, aldırış etme-, takip et-	B1-45
destek ol-	B1-47
(bir şey) eli altında ol-	B1-48
dile getir-, bir deri bir kemik kal-, dilinde tüy bit-	B1-49
göz kulak ol-, dikkat çek-	B1-50
sözünden dön-	B1-52
“Damlaya damlaya göl olur.”,“Üzüm üzüm baka baka kararır.”,“Sora sora Bağdat bulunur.”	B1-54
(birinin) kuyusunu kaz-, eli ayağı dolaş-	B1-55
“Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.”,“Ayağını yorganına göre uzat.”,“İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır.”,“Yavuz hırsız ev sahibini bastırır.”	B1-58
(birine veya biriyle) ters düş-	B1-63
kara kara düşün-	B1-71
hayal kur-	B1-72
göze al-, ağzına bir parmak bal çal-	B1-74
kesintiye uğra-, iç geçir-	B1-75
ağzında bakla ıslanma-	B1-77
ilgi göster-, miladını doldur-, dikiş tutturama-, göze bat-, büyüüp de küçül-	B1-86
tarihe karış-, dikkate al-	B1-88
havalara uç-	B1-92
iş başa düş-, burnunun direği sızla-	B1-99
ilgi çek-	B1-100
büyük ses getir-, dilden dile dolaş-	B1-102
canı sıkıl-, gözüne çarp-	B1-103

Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabındaki (B1 seviyesi)

Atasözleri ve Deyimlerin Kullanımına Ait Yorumlar

Altın Köprü Türkçe öğretimi ders kitabının (B1 seviyesi) “Kutlu Olsun!” temasının “Nerede O Eski Bayramlar?” adlı okuma metninde “eşleştirelim” olarak “göz gezdir-, hâl hatır sor-, (bir şeye) deli ol-, umrunda olma-” deyimleri verilmektedir.

Altın Köprü Türkçe öğretimi ders kitabının (B1 seviyesi) “Her Şeyin Başı Sağlık” temasında “Diş Ağrısı” adlı metin bulunmaktadır. Bu metnin hemen altında “yerleştirelim” olarak “hasta et-, şifayı kap-, ilaç gibi gel-” deyimleri yer almaktadır. Öğretilen deyimler ile tema başlığı uyumaktadır. Buna ilaveten temanın okuma metinlerinden biri olan “Bir Tiryakinin Günlüğü”nde “ağırına git-” deyiminin anlamı çoklu seçenek olarak sorgulanmıştır. Temanın “genel alıştırmalar” bölümünde ise “kendi göbeğini kendi kes-, kendi kendine gelin güveyi ol-, kendi kendini ye-, kendi yağıyla kavrul-, kendini bir şey san-” deyimleri “eşleştirme-yerleştirme” olarak ele alınmıştır.

Altın Köprü Türkçe öğretimi ders kitabının (B1 seviyesi) “Medya” temasında işlenen “Damlaya damlaya göl olur.”, “Üzüm üzümüne baka baka kararır.”, “Sora sora Bağdat bulunur.” atasözleri ile öğrencilerden bir anı yazması istenir. Bu atasözlerin öğretimi “okuyalım-eşleştirelim-yazalım” sırası ile gitmektedir. Böylelikle dil öğretiminde basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta ilkesine uyularak öğrencilerin atasözlerine ilgisi arttırılmaya çalışılmış ve öğrenilen yeni bilginin kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe geçişi sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu temanın “Truman Şov” adlı dinlemesinde “parmak bas-, altını çiz-, aldırış etme-, takip et-” deyimleri “eşleştirme” yoluyla verilmiştir.

Altın Köprü Türkçe öğretimi ders kitabının (B1 seviyesi) “Sayıların Dili” temasında “Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.”, “Ayağını yorganına göre uzat.”, “İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır.”, “Yavuz hırsız ev sahibini bastırır.” atasözleri “eşleştirme” olarak işlenmiştir.

Altın Köprü Türkçe öğretimi ders kitabının (B1 seviyesi) “Hayaller” temasında “Masal Çağının Sonu” adlı dinleme metni bulunmaktadır. Burada “miladını doldur-, dikiş tutturama-, göze bat-, büyüüp de küçül-” deyimleri “eşleştirme” olarak verilmektedir.

Altın Köprü Türkçe öğretimi ders kitabının (B1 seviyesi) “Eğitim” temasında “Eşekli Kütüphane” adlı dinleme metni yer almaktadır. Bu dinleme metninin iki sorusu çoktan seçmelidir. Bu iki soruda “büyük ses getir-, dilden dile dolaş-” deyimlerinin anlamının öğrenciler tarafından bilinip bilinmediği ölçülmektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil ve kültür arasında karşılıklı etkileşim vardır. Öğreten öğrencilere hedef dilin yapılarını kavratırken aynı zamanda kültür aktarımında bulunabilir, kültür aktarımı yaparken de dil yapılarını kullanabilir. Söz gelimi, öğreten B1 seviyesinde “Her Şeyin Başı Sağlık” temasını işlerken dil yapısı olarak dönüşlülüğü ele alacaktır. Kitapta “kendi göbeğini kendi kes-, kendi kendine gelin güveyi ol-, kendi kendini ye-, kendi yağıyla kavrul-, kendini bir şey san-” gibi deyimlerden örnekler verilmiştir. Böylelikle öğreten, ders ortamında hem dil yapısı olarak dönüşlülüğün bir kullanımını göstermiş olacak hem de öğrencinin zihninde konunun daha çok canlanmasını sağlayacaktır.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç

Halk kültürü öğeleri olan atasözleri ve deyimler, toplumun çeşitli inançları, gelenekleri, toplumun yaşam biçimi hakkında bilgiler verir. Bununla birlikte çocukların düşünme ve muhakeme yeteneklerini geliştirir. Anlama ve anlatma yeteneğinin gelişmesini sağlayarak az sözle çok şey ifade etme yeteneği kazandırır. Yazılı ve sözlü anlatımda, az sözle çok şeyi anlatma işlevlerini yerine getirir. Atasözleri ve deyimlerimiz, bireyin kendini yazılı ve sözlü ifade etme alışkanlığı kazanmasında önemli rol oynar (Bulut, 2013: 572).

İster yabancılar için Türkçe öğretimi olsun, isterse de Türk soylular için Türkçe öğretimi olsun dil öğrenimi ve öğretiminde bazı zorluklar çıkabilmektedir. Boylu'nun da (2014: 26) belirttiği gibi yabancı dil öğrenimi, hem öğrenen hem de öğreten açısından zorlu bir süreçtir. Bu süreç içerisinde öğrenen ve öğreten çeşitli zorluklarla karşılaşabilmektedir. Bu zorlukların başında ise kelime, deyim ve atasözü öğrenimi ve öğretimi gelmektedir. Türkçenin yabancılarla öğretiminde temel söz varlığının belirlenmemesi, hangi seviyede hangi kelimelerin öğretileceği ile ilgili ciddi problemler ortaya çıkarmaktadır. Bu problemleri en aza indirmek

için ise çok hızlı bir şekilde Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde temel söz varlığı belirlenmelidir.

Kutlu, Türk kültürüne ait unsurların seviyeye göre belirlenmesi gerektiğini şu düşünceler ile açıklamaktadır: “Yabancılara Türkçe öğretiminde, Türk kültürüne ait unsurların belirlenerek, seviyelere uygun becerilerde verilmesi, öğrenmeye büyük katkı sağlayacaktır. Metinlerin dilimiz ve kültürümüzü en iyi şekilde yansıtmaya dikkat edilmesi gerekir. Dile ait parçalar olan dilbilgisi, temel beceriler ve o dile ait kültürel unsurların harmanlanarak verilmesi ile hedeflenen öğrenme başarıya ulaşabilir.” (Kutlu, 2014: 706).

Akpınar’a göre (2010: 238) öğreten, deyim ve atasözlerinin öğretiminde sadece kitaplara bağlı kalmamalı; verilen bilgilerin günlük yaşama aktarılmasını sağlayabilmek adına ders içi, ders dışı her ortamı değerlendirebilmeli; günlük hayatta sıkça karşılaşılan, kullanılan materyallerden öğretim sürecinde yararlanmalıdır.

Öneriler

1) Bir milletin hayata bakış açısını yansıtan atasözleri ve deyimler kültür aktarımı için önemli bir görev üstlenmektedir. İster yabancılar için Türkçe öğretimi olsun, isterse de Türk soylular için Türkçe öğretimi olsun, bir kültür aracı olarak atasözleri ve deyimlerin öğretimi çok önemlidir. Çünkü öğrenci ders ortamında hedef dilin sadece gramerini öğrenmez aynı zamanda o dilin dinamiğini, bakışını, ruhunu oluşturan kültür, yaşam biçimi vb. yapı taşlarını öğrenir. Örneğin Altın Köprü Türkçe öğretimi ders kitabının (B1 seviyesi) “Kutlu Olsun!” temasında yer alan “Kurda sormuşlar ‘Neden boynun kalın?’ diye. ‘Kendi işimi kendim görürüm de ondan.’ demiş.” atasözünden yola çıkılarak öğrencinin kendi dilinde buna benzer bir atasözünün olup olmadığı sorulabilir ve sınıfta sohbet havası oluşturularak öğrencinin konuşma becerisi arttırılabilir.

2) Atasözleri ve deyimlerin öğretimi için önceden hazırlanmış karikatür, resim ya da kartlar ile sınıf ortamında uygulama yapılabilir. Çünkü yabancılar için Türkçe öğretiminde bilginin beceriye, pratiğe dönüşümü önemlidir. Öğrenilen bir bilginin kalıcı hâle gelmesi için zihinde anlamlandırıldıktan sonra uygulanmalıdır. Söz gelimi, Altın Köprü Türkçe öğretimi ders kitabının (B1 seviyesi) “Kutlu Olsun!” temasında “eşleştirme” olarak yer alan “göz gezdir-, hâl hatır sor-, (bir şeye) deli

ol-, umrunda olma-” ve “Her Şeyin Başı Sağlık” temasında “eşleştirelim-yerleştirelim” olarak bulunan “kendi göbeğini kendi kes-, kendi kendine gelin güveyi ol-, kendi kendini ye-, kendi yağıyla kavrul-, kendini bir şey san-”deyimlerin öğretimi için öğreten önceden karikatür hazırlayıp bunları sınıfta göstererek öğrencinin derse aktif katılımını sağlayabilir ya da bu deyimleri öğrettikten sonra gönüllü öğrencilere ödev olarak bu deyimlerin kendi zihninde oluşan resmini çizdirip bu resimleri sınıf panosuna ya da duvara astırabilir. Böylelikle “el-zihin” koordinasyonu devreye gireceği için bu zekâ alanı daha güçlü olan öğrencilerin hedef dile daha çabuk uyum sağlamasını kolaylaştırabilir.

3) Altın Köprü Türkçe öğretimi ders kitabının (B1 seviyesi) “Medya” temasında geçen “göz at-, ilham al-, birbirine kat-, birbirine gir-, aralarından su sızma-, ayrı düş-, parmak bas-, altını çiz-, aldırış etme-, takip et-, destek ol-, (bir şey) eli altında ol-, dile getir-, bir deri bir kemik kal-, dilinde tüy bit-, göz kulak ol-, dikkat çek-, sözünden dön-, (birinin) kuyusunu kaz-, eli ayağı dolaş-” gibi deyimleri öğreten önceden kartlara yazabilir ve bu temanın sonunda sınıf ortamında eşleştirme yoluyla öğrencilere öğretebilir.

4) Öğreten, kültür aktarımını çeşitli oyunlar ile gerçekleştirebilir. Altın Köprü Türkçe öğretimi ders kitabının (B1 seviyesi) “Her Şeyin Başı Sağlık” temasında okuma metni olarak bulunan Fransız oyun yazarı Moliere tarafından kaleme alınan “Hastalık Hastası”nda “kaleme al-, para kopar-, yatağa düş-, mirasa kon-, maskesini düşür-, kulak as-, kulak ardı et-” vb. deyimler geçmektedir. Öğreten, drama tekniği ile bu deyimlerden bir metin oluşturmasını ve sınıfta canlandırmasını isteyebilir.

5) Öğreten B1 kitabının altıncı bölümündeyken etkinlik hazırlayabilir. Örneğin öğreten ders saatinden önce B1 kitabındaki belirli deyimleri küçük kâğıtlara yazar. Söz gelimi “(birine veya biriyle) ters düş-, kara kara düşün-, hayal kur-, göze al-, ağızda bakla ıslanma-, ilgi göster-, dikiş tutturama-, göze bat-, dikkate al-, havalara uç-, ilgi çek-, büyük ses getir-, yemeden içmeden kesil-, derdine derman bul-, iyi gel-, dört gözle bekle-, heyecana kapıl-, ilaç gibi gel-”, vb. Pembe ve yeşil renkten oluşan şekerler alır. Sınıf mevcudu 16 kişi ise dörder kişilik dört grup oluşturur. Her grup sandalyelerini daire şekline getirir. Dairenin ortasında da bir masa vardır. Öğreten önceden hazırlamış olduğu küçük kâğıtları dört kutunun içine koyduktan sonra masalara koyar ve bu etkinliğin kurallarını söyler. Öğreten öncelikle öğrencilerden bu deyimlerin anlamlarını grup içinde birbirine açıklamasını ve daha sonra bu kâğıtlardaki deyimleri anlamlarına

göre artıya ve eksiye gidenler olarak ayırmasını ister. Öğreten süreyi başlatır. Öğrenciler ilk önce bu deyimlerin anlamlarını grup içerisinde birbirine gösterir. Daha sonra deyimlerin anlamlarına göre pembe ya da yeşil şeker kutuya koyarlar. Süre bitiminde en doğru ve en çok şeker koyan grup birinci olur. Ödül olarak da diğer grupların şekerleri kazanan gruba hediye edilir. Bu küme çalışması tekniğini kullanmaktaki amaç öğrenilen deyimleri pratiğe dökmek, öğrencilerin birlikte iş yapabilme becerisini artırmak ve grup içerisindeki öğrencilerin karşılıklı fikir alışverişinde bulunmasını sağlamaktır. Böylece arkadaşlarına göre çekingen olan bir öğrenci bu çalışma ile görev alarak kendini daha iyi ifade edebilecektir.

6) Öğreten, kültüre ait unsurları sınıf ortamında doğal yollar ile verebilir. Dil öğretiminde kültür aktarımı yaparken aktarımın teorik olarak anlatılmasından ziyade yaşatılması daha iyidir. Çünkü pratiğe dökülmeyen bir bilgi hiçbir işe yaramaz. Söz gelimi, öğretene sınıfa girdiğinde bir öğrenci üzgün ise “kara kara düşün-” deyimini öğretebilir. Daha sonra kitapta “Hırsız Bulalım” metni işlenirken öğrenci bu deyim anlamını bağlamda görünce daha iyi anlayabilir. Böylelikle ders ortamında konuşma-konuşurma yoluyla öğrenci aktif tutulabilir.

7) Öğreten, derse gelmeden önce her zaman hazırlık yapmalıdır. İyi öğrenilmeyen bir bilgi beceriye dönüşmeyeceği için öğrenciye iyi aktarılamayacak ve ders sonunda elde edilmek istenen kazanımlar yetersiz kalacaktır. Bu yüzden bir bilgiyi ilk önce öğretene özümsemelidir. Bu durum dilin diğer yapılarında olduğu gibi kültür aktarımı için de geçerlidir.

8) Ders kitaplarında kültür aktarımının dağılımı dengeli olmalıdır. Kültür aktarımı yaparken diğer kültürlere saygı duymak, dengeyi iyi ayarlamak ve kültürü derste güzelce serpiştirerek vermek gerekir.

9) Öğreten, Altın Köprü Türkçe öğretimi ders kitabının (B1 seviyesi) “Sayıların Dili” temasında yer alan “Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.”, “Ayağını yorganına göre uzat.”, “İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır.”, “Yavuz hırsız ev sahibini bastırır.” atasözlerini öğrencilere eşleştirdikten sonra dil ve kültürün karşılıklı etkileşim ve dönüşüm olduğunu söyleyebilir ve bu atasözlerin fiillerinin geniş zaman ve emir kipinin ikinci şahıs çekimi ile oluştuğunu gösterebilir.

Sonuç olarak; Altın Köprü Türkçe öğretimi ders kitabında (B1 seviyesi) atasözleri ve deyimlere ait unsurlara yer verildiği tespit edilmiştir.

Kaynakça

- [1]. Açık, F. ve Demir, A. (2011).“Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kùltürlerarası Yaklaşım ve Seçilecek Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler”. *TÜBAR-XXX* / Güz: 51-72.
- [2]. Akpınar, M. (2010). Deyim ve Atasözlerinin Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kullanımı Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- [3]. Aytekin Ö., P. (2009). Yabancı Dil Olarak Türkçe Derslerinde Kùltürlerarası İletişim Yetisi Kazandırma Amaçlı Karikatür Kullanımı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- [4]. Gümüş, M., Özek B., Şen İ., Taşbaş E., Saldıran M. ve Kara A. (2018). *Altın Köprü Türkçe Öğretimi Ders Kitabı (B1 Seviyesi)*. Bişkek: Kırgızistan- Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, s. 104.
- [5]. Bulut, M. (2013). “Türkçe Eğitimi ve Öğretiminde Dil ve Kùltür Aktarımı Aracı Olarak Atasözleri ve Deyimlerin Önemi”, *Turkish Studies*, 8/13, 559-575.
- [6]. Boylu, E. (2014).“Dil-Kùltür İlişkisi ve İran’da Türkçe Öğretimine Etkisi”. *Karamanođlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (Özel Sayı III), 19-28.
- [7]. Boylu, E. ve Başar, U. (2018). “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Kùltürel Boyutu: Türkçe Kalıp Sözlerin Farslara Öğretimi”. *TÜBAR XLIII* / Bahar, 31-52.
- [8]. Bölükbaş F.ve Keskin F. (2010). “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Metinlerin Kùltür Aktarımında İşlevi”, *TurkishStudies*, 5(4), 221-235.
- [9]. Elbir, B. ve Aka, F., N. “Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kùltür Aktarımına Yönelik Yapılan Çalışmaların Deđerlendirilmesi”. *Turkish Studies*, 10 (12), 371-386.